

له یادی رۆشنبیری کورد

«سالم زه کی به گی» ساحیبقران دا

ریزگرتنی رۆله داهینه کاتمانا ، له ئه دهی ییگانهوه نزیك بینهوه ، رۆشنبیری و ئه دهی کهمتی خۆمان زیاترو قاتر بکهمین .

ئهم چوند دپهری سه ره وه م له بهر شه وه نووسی چونکه گه لی له نووسه رو رۆشنبیری که له شاعیرانان تانه مردن نرخیان نه زانیو ، له دواي کوچی دواي کردنیانه وه ، چله و یادکردنه وه یان بۆ ده گبیرین ، شه وه ییش پیوسته ، به لام خۆزگه وه هزار خۆزگه ، ییش مردن و دواي مردیان ئهم ریزگرتنه بان به چاوی خویانه وه ده دیت !!

له بادی نه مراندا ، یا له م خزمه تگوزارانی کورد که شه مرۆ له میانه ی ئهم وتاره ده ، بادی ده که بینه وه ، به کیکه له و نووسه رو رۆشنبیری ئابووری زانانه ی کورد ، خوا

به رای

داخی به جهرگم ئیمه ی خۆینده وارانو رۆشنبیری کورد هه تاکو ئیستا که شی له گه ل دای ، نرخی و پایه ی زاناو داناو رونا کبیرانو که له نووسه رانو پسیوزانی خۆمان نازانین ، هه رله وه نده نه ئی به یله و پایه ی ییگانان هه لده وه یو ، هه ره به که له ئیمه مانانه وه له ییش هه مرۆ شیکدا هه لده ستی چه ندان ناوی قه به و زلی گه ره ی نووسه ره ییالی به کان له زبهر ده کات ، من نا ئیم ئیوه ده ره به ی له ده ی ییگانان شه نمرانن ، به لکو به ی چه مرانه وه ، با ئیمه له سه ره ناوه له له ده ی کوردی خۆمانه وه ده ست پی بکهمین و بناخه ی بۆ دابینین و ریزو پایه و خۆشه و یستی نووسه رانی خۆمان له سه رووی هه مرۆمانه وه ییت ، به تابه تیش ئهم ریزگرتنه بان به گبیری که له ژانده ان ، به مه ییش له کارو پشو پسیوزیه که یاندا زیاتر به داهینان و به به ره م تده یین . لێجا ده تانین له پالت شاره زابوون له له ده ی خۆمانار ،

ی. خوشبو و صالح زهکی به‌کی، نمره، که له ۱۹۴۴/۱۲/۱۳ کۆچی دوابی کردوه.

سالی (۱۹۴۴) و رووداوێکانی بهرامبەر به‌نووسهرانی کورد:

نۆف سالی ۱۹۴۴ چهند سالیکی ره‌ش‌بێزو ناهه‌مواری، ئاخى «نارى» شاعرمان له‌ ده‌نه‌چو داخى «ع. و. نوری» ته‌دبیبى هات به‌سه‌را، دلی ئی نارام نه‌وه‌نده‌ی تو ئاگرى ئی به‌ربوو، که‌چى نه‌وه‌نده‌مان زانی کۆتوپه‌خه‌م و سه‌بنه‌ی مال‌ئاواپی «سالح زه‌کی» به‌گیش بو به‌سه‌رباری ئیتر دن‌چون نه‌ی به‌قه‌قه‌س؟

کوردی ئی‌چاره‌ تووشی ده‌ردبێکی واگراڤ بوو که به زه‌حه‌مت لی‌ی رزگاری، ئه‌ویش مردنی صالح زه‌کی به‌گه، کام سالح زه‌کی؟

سالح زه‌کی نه‌فسه‌رو، سه‌ربازی‌زان، سالح زه‌کی به‌رپه‌وه‌به‌رو، سالح زه‌کی زاناو نوسه‌ر، ئه‌و سالح زه‌کی به‌گه که نه‌وه‌نی قامی کردبووه تا روژی کۆچی به‌گیان و مال له‌ پێناوی کوردا هه‌موو ده‌مێک تاقه‌ سواری مه‌یدان بووه، به‌ خوراکری و به‌رپه‌وه‌به‌رینی پۆلایی خۆی له‌به‌ر ئه‌م هه‌موو ته‌نگوچه‌له‌مه‌ی زه‌مانه‌دا راگرت و نه‌یه‌شت که‌سه‌ش به‌ده‌ردی بزانی، ئه‌و به‌ ئیمه‌ی زانی داخى به‌رگم ئیمه‌ به‌ومان نه‌زانی تا له‌ ده‌ستان ده‌رچوو، نه‌وه‌نده‌ هه‌یه‌ ئه‌و خۆی روژی به‌لام قه‌دری (رۆزی) نه‌روژی، چونکه‌ بێجگه‌ له‌ خزمه‌ته‌کانی تری له‌ پێناوی کوردا، «دیاری کوردستان» له‌ دیاری کوردستانا بانگی دیاربوونی سالح زه‌کی به‌گه‌ هه‌کا^(۱).

ژانی خۆالی خوشبو و صالح زه‌کی به‌گی صاحبقران:

کوری حوسین به‌گه‌ کوری داود به‌گه‌ کوری مه‌حمود به‌گی صاحبقرانه، له‌ مارتی ۱۸۸۶ ی ز، له‌ شاری «هه‌له‌جیه» هاتوه‌ته‌ دنیاوه، له‌ ۱۸۹۴ دا دایکی مردوه. سالیك پاش ئه‌وه‌ باوکیشی رینی حه‌ق گرتوه، حاجی عثمāن به‌گی مامی ده‌ستی کیشا به‌سه‌ریاو برده‌لای خۆی له‌ سلطانی، له‌ هه‌مان سالی ۱۸۹۴ دا له‌ سلطانی چوه‌ قوتابخانه‌ی روشدیه، له‌ سالی ۱۸۹۹ دا قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی له‌ سلطانی کۆتایی پێی هێناوه‌ وه‌بو ته‌واوکردنی خوێندنی چوته‌ به‌غداو له‌وی چوته‌ ئاماده‌ی سه‌ربازی‌هوه، له‌ ۱۹۰۲ دا ئه‌و قوتابخانه‌به‌شی ته‌واو کردوه، له‌ پاش گه‌لی پارانه‌وه‌ تکا کردن له‌مام و خزمه‌ته‌کانی توانیوه‌ بیانیه‌ته‌ سه‌ر ئه‌وه‌ که‌ بپه‌چینه‌ هه‌سه‌مه‌بول، بخوێنیت، هه‌تا به‌سه‌ر مه‌رامه‌که‌یدا سه‌رکه‌وت و چوه‌ ئه‌سه‌مه‌بول و له‌وی چوه‌ قوتابخانه‌ی جه‌نگه‌وه، له‌ ۱۹۰۶ به‌ نه‌فسه‌ری دووه‌م له‌ قوتابخانه‌ ده‌رچوه، له‌ ۱۹۰۷ چوه‌ته‌ فه‌یله‌ق شه‌شمی له‌ عێراقدا.

له‌ کاتی‌کا که‌ به‌رپه‌وه‌به‌ری هۆبه‌ی مامه‌لانی خۆبه‌نی تپ بوو مدیری شعبه‌ی معاملانی ذاتیه‌ی (فرقه) بووه.

هاوبه‌شی شه‌ری گه‌وره‌شی له‌به‌ره‌ی عێراقدا کردوه، له‌ کاتی‌کا که‌ باوه‌ری

«عه‌له‌به‌گه» بوو له‌ شه‌ری «شعبیه» دا بریڤیکیان له‌ شانی چه‌پی کردوه، هه‌روه‌ها له‌ ئوردوی عثمانلی دا ماوه‌ته‌وه‌ سه‌رکه‌وتوه‌ هه‌تا بوه‌ به‌ «بێن باشی»، له‌ سالی ۱۹۲۱ دا فه‌رمانبه‌رینی به‌جی هێشته‌وه‌ له‌ «دیاره‌که‌» وه‌ گه‌راوه‌ته‌وه‌ بو عێراق و، له‌ سالی ۱۹۲۲ دا له‌لایه‌ن میری عێراقه‌وه‌ کرا به‌ قائمقامی «ناکری» به‌لام پاش ماوه‌به‌کی که‌م فه‌رمانبه‌رینی دایه‌ دووه‌و چوه‌وه‌ بو (سلطانی) له‌وی خۆی گه‌یانه‌ شوێنی کورد له‌گه‌ل «شیخ مه‌حموده» وه‌بو به‌ وه‌زیری جه‌نگی کوردستان، له‌ سالی ۱۹۲۴ دا له‌لایه‌ن میری عێراقه‌وه‌ ناچار کرا بگه‌رینه‌وه‌ بو به‌غدا، پێی به‌ خانه‌شاری ئه‌وی، له‌ سالی ۱۹۲۵ دا به‌ سێ زمان کوردی، تورکی، عاره‌بی گۆفاری «دیاری کوردستان» ده‌ره‌ینا، له‌ ۱۹۲۶ دا کرا به‌مدیری ناحیه‌ی (مه‌له‌بنداری قرانیه) له‌ پاش شه‌ش مانگ به‌هه‌مان پایه‌ گوزراوه‌ بو (شاره‌بان) ماوه‌به‌کی که‌م که‌ شاره‌بان کرا به‌ قه‌زا کرا به‌ قائمقامی ئه‌وی.

له‌ پاشان گوزراوه‌ بو قه‌زای «عفک» و له‌وێشه‌وه‌ بو «چه‌مه‌مال». له‌ سالی ۱۹۳۱ دا کرا به‌ یاریده‌ده‌ری به‌که‌می به‌رپه‌وه‌به‌ری ناوه‌خۆی عێراق. له‌ ۱۹۳۳ دا که‌ فه‌رمانبه‌رینی به‌که‌یان هه‌لگرت کردیان به‌ قائمقامی «کویسنج» و ناردیان بو ئه‌وی، ۱۹۳۴ دا به‌ هه‌مان پایه‌ نیرا بو «ئامیدی». پاش شه‌ش مانگ له‌ ئه‌یاری ۱۹۳۵ دا کرا به‌ متصرف سلطانی، له‌ پاش سالیك و هه‌شت مانگ گوزراوه‌ بو (دیاله) له‌ ۱۹۳۷ دا کرا به‌ سه‌روکی ته‌سوویه‌ له‌ «که‌رکوک» له‌وێشه‌وه‌ به‌ هه‌مان پایه‌ی فه‌رمانبه‌رینی بو (مۆسل) له‌ مۆسه‌له‌ بو ته‌سوویه‌ی (اعظمه) له‌ به‌غدا، له‌وێه‌ بو (کوئ) له‌ ۱۹۳۸ بو ته‌سوویه‌ی (دیوانیه) له‌ ۱۹۳۹ له‌ فه‌رمانبه‌رینی هه‌لگیرا، له‌ پاش دوو مانگ کرا به‌ متصرف (هه‌ولێره) له‌ مایه‌ی ۱۹۴۰ به‌ به‌خانه‌نشینی ده‌ستی له‌ کارکردن کیشراوه‌وه. له‌ پایزی ۱۹۴۲ دا کرا په‌پشکینه‌ری به‌رپه‌وه‌به‌ردن «مفتیش اداری» له‌ به‌غدا، له‌م ئیشه‌دا مایه‌وه‌ تا له‌ ۱۳ ی کانوونی به‌که‌می ۱۹۴۴ ی ز کۆچی دوابی کردو له‌ گۆرستانی (ئه‌عظه‌یه) له‌ به‌غدا زۆر به‌ریزه‌وه‌ نیرا^(۲).

سالح زه‌کی به‌گی به‌رپه‌وه‌به‌رو روشنیر

ئه‌م سالح زه‌کی به‌گی که‌ باسکرا، سالح زه‌کی به‌کی به‌رپه‌وه‌به‌ر بوو، به‌لام ته‌گه‌ر لاپه‌ره‌ی میژوو هه‌لبه‌گه‌رینه‌وه‌ سالح زه‌کی به‌گه‌کی زانا، نووسه‌ر نیشان دۆست و هۆزانشان به‌رچاو ته‌که‌وت بێجگه‌ له‌ پیاوه‌کی پێشو، خاوه‌نی وه‌رگیران هه‌رچه‌نده‌ پاشاوه‌ی چاپکراوی زانستی زۆر به‌رچاو ناکه‌وت به‌لام له‌ کاتی‌کا که‌ به‌هاتابابه‌ته‌ قسه‌ کردن ته‌وکه‌ته‌ ده‌رته‌که‌وت که‌ ناچه‌په‌به‌ک له‌ هه‌موو لایه‌نیکه‌ی زانستی هوه‌ به‌شی وه‌رگرتوه، له‌سه‌ر ئه‌و هه‌موو سه‌بنه‌نی و ناهه‌مواریه‌دا، که‌ به‌سه‌ری هاتبو هه‌موو ده‌مێک ژانی خوێندنه‌وه‌ قسه‌کردن له‌ باری زانستی هوه‌ به‌لایه‌وه‌ له‌ هه‌موو ژانیه‌ک خۆشتر و به‌نرختر بووه. به‌تایبه‌تی له‌ زانستی میژوو، سه‌رگۆزه‌شتی رابوردنا و ده‌ستیکه‌ی بالایی هه‌بوه.

تهگر په کي بيوې سألح زه کي ته ديب بنا سبت به سه بو نيکه بشتي نوو
 ته ديب سألح زه کي به گک سه پرکردني دباري کوردستانه ي به شيوازي نه خشتينو
 ره ننگيني سي زمان ، کوردي ، تورکي و ، عاره ي ته زانري که تا چند پابه به ک
 خاوه و ره گيراني ته ده يوت و پابه ي خوشه ويستي ته ديانا ده ستی بوه ، وه ج
 ره نجيني له پناوي ته ده يات - به تايه ي - کورديدا کيشاوه ، ينجگه له مانه به
 عبارتي پرماناو نکاني نرخداري هم موو ده ميگک دانيشواني ته نجومه ي خوي
 سه رسام کردوه .

خاوه ي وه گيراني له قه کردني عاره ي ، تورکي ، فارسي و فره نسي دا
 هم موو ده ميگک به کور ي نو زه مانانه ناسراوه ، له پابه ي شاعريشدا به ماله ي
 ساحيقراني به بوشي نه هيشته نه وه ، کام به ماله ۹ . نو به ماله به ته گره بو تری
 تاره زووي شيمروو بيري تيزو به رز له مبداني شاعريه تيدا له پاشه روکي نه وانه هيچ
 دوروني به و دوروني به .

گياني نيشن پر وهر ي سألح زه کي به گک نه و گيانه بو ، که بسني واشور شي
 کورد . له کوردستانا ده ست يې گراوه زباني خوي و زباني فره مانه يري هم موو
 خسته لاوه بو نه وه نه و بيش وه کو به رز ترين کورد به ناواني خوي بگا ، نه و سانه ي
 به لاوه خوشه ختي بو که زور تر هيلک (ماندو) بيوايه به شويش ليش وکاري کورد
 بکا که روي لي بنايه که ليشيان بيرسيابه بو چي وا له که ي ۹ نه يووت : اخو بو
 نه وي ناکم ، بو خومي نه که م نه م قسه يه وامان پيشان له دا که گياني هم موو
 کورديکي به گياني خوي زانيوه .

له قه کردنا زور هينرو نسر خو بوو ، تاييري له قه نه کرداپوه نه ي
 ده کرد ، پياويکي هه تا بلت چاو تيزو دلفراوان و به نان خوان بوه ، به لام هه تا نه و
 بزوي سه ري نايوه هيچ ساتک نه بو که به ختي له گه ليا ريکمويت (۳) .

شيني سألح زه کي به گک

سلياني : رمزي وه ي

له يشه ي زنده گاني و هه ستيا شيري زباني رو
 له باغي راستي و سه به رزيا سه روي ره واني رو

له بورجي کورده واري و له وحي دانايي و سياستدا
 مهي مهرو وه فا شه به از ي عرفان اشيا م رو
 له دورجي خانهداني و فوجي قيمتداري کورديدا
 دور ي صاحيقران ، سه رکرده ي گموره و گرام رو
 له کور ي شينا دا کي وطن هاواري بو له يوت
 کزه ي دل ، هيزي له زنو ، نوري همدوو ديده کام رو
 ده ييري با خبراستادي داناياني دانشور
 له ديب پر هونر علامه ي معجز يام رو

له بو هونجه ي گولي سالي و فاني دهمزاه دويي
 سه رم کيشابه باهي اجمدي و واني فلام رو
 له سه رشاعي گولي دم بوليون له م مصرعه ي له رم
 وله (۰) گلشندا گل صالح زکي صاحيتزام رو (۱) ۱۳۶۴ کزجي

شين بو صالح زکي به گک

که رکوک : له يري

له بو له ي پياوي چاک چاخ ي نه مانت
 بو گکل له م چرخه پيوست بو زيات
 له داخي گکل زوانم به مسترابو
 له داخي نو کسراوه بو به مانت
 له داخي کزجي نو ، دل بو به مونتو
 له گره چي بو به هه هه هه ر ي ره واني
 که جيتيش تيزو اجماليت گه بشتين
 چم لون بو بو گک هه مولو ده واني
 له باوي له شکر ي و زانواو هوشنگک
 که ليني غنه قول له ي گکل ، نه مانت
 له شت گره چي نه ما گرم بو له به مچوا
 ده ميگي ناکو کورد ماني له مانت
 گواهي و به به گه ي گموره بو زوگيت
 له دوي خوت جي نه ممال مملو مانت
 به مه زور به مزلسو بالاور بولند بو ت
 هه تا له وحي لک چو ناو و نه مانت
 ده ل نه و ده و له ي جي ماله هانت
 به مه له نو ناري چاکه بو به مانت
 نه بو کور تيت له کاري چاکه بو گکل
 نه شت کرد هچ هره ي نه نانو خوات
 له غفرت، هانه ده لاري چونت
 له بو باغي به هه هه جي گير مانت (۰)

سه رچاوه کاني له م به سه :

- (۱) گولاري گه لاويز ، زماره ، سالي (۶) کتوبل دورم . ۱۹۸۵ . ل : ۵۲
- (۲) گولاري گه لاويز ، زماره (۳) ، سالي (۶) طوت . ۱۹۸۵ . ل : ۳ ، ۲
- (۳) هه مان سه رچاوه ي پيشو ، ل : ۳ ، ۴
- (۴) گه لاويز ، زماره (۲) ، سالي (۶) ، شه رت . ۱۹۸۵ . ل : ۵۳
- (۵) گه لاويز ، زماره (۴) ، سالي (۶) ، به ن . ۱۹۸۵ . ل : ۵۰ ، ل

عومر ئيبراهيم په تي